

maar niet tot stellingname komen. Een revolutie wordt geabsorbeerd door dit gemiddelde; deze groep blijkt in de praktijk een enorme zuigkracht te hebben. De leraar moet echter trachten de zaak gaande te houden.

LEKKER LUI KUNNEN LEZEN IS EEN VERDIENSTE

Ger van den Bosch

Uitgangspunt

De belangrijkste boeken in de basisschool zijn leerboeken, maar de meest waardevolle boeken in het leven van de volwassene zijn dat beslist niet. Een opmerkelijk verschijnsel waaraan niet zonder meer voorbijgegaan mag worden.

Het leerboek: de almacht uit onmacht

De idee dat het mogelijk en noodzakelijk is "allen alles te leren", zal nog maar door weinig leerkrachten worden aangehangen. Het klassikale onderwijs-systeem werkt echter in de hand, dat we allen weliswaar niet alles, maar wel hetzelfde trachten te leren. Het systeem functioneert bij de gratie van de uniforme leersituatie, de uniforme leerstof en het uniforme leermiddel bij uitstek, het leerboek. Dit systeem staat in dienst van de idee allen alles (wat in de leerboeken staat) te leren. En zo zijn we verstrikt geraakt in ons eigen systeem, zo sterk zelfs, dat we alle nietleerboeken zijn gaan wantrouwen. Deze boeken heten al gauw niet "nuttig" te zijn, de kinderen leren er niets van, ze verspillen hun kostbare tijd op school; de school is om te leren en leren is kennis vergaren uit speciale leerboeken. Van deze definitie zullen leerpsychologen wel even opkijken, maar in de school heeft de "meester" het laatste woord.

Al met al is er een hoogst merkwaardige situatie ontstaan. Alle normaal be-gaafde kinderen moeten krachtens de leerplichtwet naar de lagere school. Dat deze kinderen grote individuele verschillen vertonen is bekend, doch dit feit wordt genegeerd. En zo kan het gebeuren dat het kind te horen krijgt dat het wel naar school moet gaan, maar dat het niet aan de eisen voldoet. De leerling verkeert in een hopeloze situatie, waarin hij buiten zijn schuld is terechtgekomen en waaruit hij zich niet kan bevrijden.

Als we niet bereid zijn de school aan te passen aan het kind, maar volharden in onze pogingen het kind aan te passen aan het schoolsysteem, blijven we het kind onrechtvaardig behandelen.

Vanuit het kind gezien

Kinderen maken in de tijd dat ze op de basisschool zitten een zeer gecompliceerd groeiproces door.

Deze groei is wel vergeleken met die van een plant, maar dat is een gevaarlijke vergelijking. Een plant heeft afhankelijk van uiterlijke factoren niet veel meer mogelijkheden dan te worden of niet te worden. Het kind heeft gedifferentieerder mogelijkheden. Hoe het zich zal ontwikkelen hangt van zeer veel, dikwijls onvoorziene factoren af. Het "resultaat" valt niet te voorspellen.

Bij de menswording van het kind speelt de verkenning van de wereld een uitermate belangrijke rol. Deze wereld wordt handelbaar d.m.v. de taal. De moeilijkheden die een kind bij deze oriëntatie en exploratie ondervindt moeten steeds "vertaald", in taal omgezet worden en met de verruiming van het wereldbeeld treedt een vergroting van de taalschat op. Het woord en datgene waarnaar het woord verwijst vallen echter nooit samen. De kloof die woord en begrip scheidt, wordt met de fantasie gedempt; de objectieve wereld wordt een subjectieve belevingswereld. Heel sterk treft men dit bij kleuters aan die vanuit hun anthropomorfische visie op de wereld dode dingen een ziel toekennen. In een later stadium leidt de kloof tussen woord en begrip maar al te dikwijls tot verbalisme.

Uit het bovenstaande volgt, dat een strenge scheiding tussen taal en andere vakken op de basisschool een hachelijke zaak is, waarvan met name het rekenonderwijs jarenlang de wrange vruchten heeft geplukt.

Het kind voelt de noodzaak en het heeft de wil om zich met de wereld in te laten. Zijn bestaan hangt er letterlijk vanaf. De school zal deze betrokkenheid tot de wereld als bron van motivatie moeten uitbuiten. In het huidige vermethodiekte bestel is dat niet mogelijk. De leerstof wordt van bovenaf opgelegd, terwijl de keuze van die leerstof traditioneel bepaald is en niet aansluit bij de kinderlijke behoeften. Van de individuele ontplooiing van het kind komt, als het alleen van de school moet afhangen, weinig terecht.

Het wordt tijd dat de school het boek voor "vol" aanziet

Boeken lezen maakt deel uit van de levenscultuur van het kind. Het is een zo wezenlijk onderdeel van onze cultuur, dat daaraan niet voorbij kan worden gegaan. Men kan een kind niet dwingen van lezen te houden, men mag het echter de gelegenheid niet onthouden van lezen te gaan houden. Gezien de belangrijke rol die boeken in onze cultuur spelen, mag aan de basisschool de eis gesteld worden, dat zij het stimuleren van de leesbereidheid als doelstelling hoge prioriteit verleent.

Behalve dat het boek als een waardevol cultuurgoed gezien kan worden, is het één van de middelen om het kind op zijn eigen niveau en op grond van zijn eigen belangstelling tot ontplooiing te laten komen. Boeken verschaffen informatie waarbij tijd en afstand overbrugd worden, maar boeken behoeven niet alleen aan het verstand te appelleren, zij kunnen ook een beroep doen op het gevoel. Juist dit inleven in situaties en personen wordt op de school zo gauw als een tijdverspillende bezigheid gezien.

Naarmate een kind jonger is, maakt het minder bewust onderscheid tussen kennis en beleving. Een scheiding in fictie en non-fictie kunnen we theoretisch voor onszelf wel maken, maar kinderen (vooral jonge) maken zich daar minder zorgen over. Beide vormen van lectuur zijn voor de uitbreiding van de taalschat, begripsvorming, stijlgevoel, fantasie en de emotionele ontwikkeling van belang, al zal een kind bij een verhaal sneller en meer emotioneel betrokken raken dan bij een tekst van meer informatief karakter.

Een goed verzorgde centrale schoolbibliotheek behoort een standaarduitrusting te zijn op de basisschool

In dit betoog zal een pleidooi voor een centrale schoolbibliotheek niemand meer verbazen. Het opbouwen van een bibliotheek is vakwerk. De openbare bibliotheken willen de scholen daarbij graag helpen. Helaas zijn de geldmiddelen nog beperkt, maar ook met weinig geld kan een begin worden gemaakt. Voor integratie van de bibliotheek in het onderwijs zal aan een aantal voorwaarden moeten worden voldaan, zoals: herziening van het onderwijssysteem waarbij leerboeken nog centraal staan en waarbij de te strenge scheiding in afzonderlijke vakken belemmerend werkt. Het ontstaan van termen als "wereldoriëntatie" en "verkenning van de wereld" die op een verandering wijzen in de goede richting, bewijst dat de zaak in beweging is.

Hier ligt een belangrijke taak voor de pedagogische academies: laten zij de toekomstige onderwijzers geschikt maken voor het onderwijs in de toekomst en niet zoals nog dikwijls gebeurt voor het onderwijs van gisteren.

EEN MAATSCHAPPIJKRITISCH KLEUTERVERHAAL?

(discussie met Kees Simhoffer)

Met een fragment uit zijn roman "de Knijpkat" als inleiding illustreerde Simhoffer zijn mening, dat de doorsnee kleuterlectuur zoethouderij is en de kleuter zelden confronteert met de bestaande werkelijkheid. Over die kleuterlectuur en/of -literatuur is nooit een werkelijk wetenschappelijke studie verschenen. Iedere spreker erover heeft dus carte blanche en is zichzelf een god. Wanneer het doel van de kleuterlectuur is: taalontwikkeling en smaakvorming (en waarom niet?) dan schiet ze dat doel voorbij en werkt ze smaakbedervend, zolang ze ontkoppeld is of blijft van de zelfwerkzaamheid van de kleuter. Navertellen, dramatiseren, creatieve verwerking en zelf vertellen zijn op de meeste scholen uitzondering, ze zijn althans niet methodisch in het rooster verwerkt. Maar al te vaak staat het voorleesverhaal nog in dienst van een 'eng' pedagogisch doel: de 'moraal'. Simhoffer deed daarnaar enige keren een bescheiden onderzoek onder a.s. kleuterleidsters waarbij bleek dat 98%